

принципах постмодернізму до управління, який полягає у відмові від монополярності тлумачення процесів, може розширити розуміння даного поняття, коли ми намагаємося не направляти систему, будь то суспільство, природа чи економіка, а передбачити принципи її розвитку і скористатися цим. Головним принципом за таких умов постає усвідомлення того, що лінійність процесів це лише модель нашого логіко-раціонального типу мислення, насправді ж дійсність нелінійна.

1. *Барбур И.* Этика в век технологии. М., 2001; 2. Джеймисон Ф. Постмодернізм, або логіка культури пізнього капіталізму. К., 2008; 3. *Лесков Л.В.* Нелинейная Вселенная: новый дом для человечества. М., 2003; 4. *Удовик С.Л.* Глобализация: семиотические подходы. М.-К., 2002.

Василь Чорний

Львівська державна фінансова академія

ДОВІРА ЯК ГОЛОВНА УМОВА ЦІЛІСНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ЛЮДИНИ ЗІ СВІТОМ

Людина може стати людиною лише в соціумі. Без спілкування годі й уявити інтелектуальний, культурний, соціальний її розвиток. Люди, спілкуючись, зазвичай не помічають особливостей цього психологічного процесу. Існує певна когорта людей, яким притаманні особистісні характеристики, що забезпечують довіру інших. До особливостей такого типу людей належать освіченість, приємний вираз обличчя, охайність, хороша фізична форма, оптимізм, чітка мова, добра репутація, впевненість у собі, дотримання норм поведінки, прийнятих у товаристві. Саме такий тип людей здатний викликати довіру у більшості співрозмовників.

Довіра як морально-психологічна категорія, якою характеризують ставлення індивіда до іншої особи і її дій, ґрунтується на переконанні в чесності і сумлінності цієї особи і правильності її дій. Довіра є необхідним компонентом взаємин у колективі або іншій згуртованій соціальній групі. Недовіра у стосунках між людьми породжує напруженість, підозрілість, невпевненість тощо. Дефіцит довіри, що склався в сучасному українському суспільстві, підсилює проблему здатності людини довіряти самій собі. Як самостійний феномен самосвідомості, довіра до себе існує в єдності з довірою до світу і виявляється у варіативному переживанні самоцінності, самоприйняття і самоприхильності людини у різних сферах життя. Вона підвищує здатність до свідомої інтеграції взаємовиключних норм і цінностей, що сприяє зменшенню їх протидії у масовій та індивідуальній свідомості.

Сенситивним для становлення довіри до себе як психічного утворення виступає юнацький вік: головне завдання цього етапу життя полягає в інтеграції взаємовиключних особистісних утворень в соціальні установки з позитивною спрямованістю. У залежності від ставлення до себе, відбуваються кардинальні життєві вибори юнаків та дівчат (професійна підготовка, вибір друзів, супутника життя та ін.), що певною мірою впливає на життєві успіхи та поразки у дорослому віці. Довіра до себе має конструктивну (збалансованість суперечливих складових у єдину позитивну стійку самоустановку) і деструктивну спрямованість (незбалансованість протилежних компонентів з негативними переважанням). Саме юнацький вік є сприятливим для утворення і позитивних, і негативних самоустановок як стійкого елемента життєвої перспективи. Розробка проблеми психологічних особливостей становлення довіри до себе як головної умови цілісної взаємодії людини зі світом набуває особливої наукової та практичної актуальності.

Людина, прагнучи спілкування, змушена довіряти навіть незнайомим, і лише з часом може перевірити правильність свого вибору. Адже вона у своєму прагненні до активності діє методом спроб і помилок у прийнятті рішення чи виборі стилю поведінки. І це відбувається завдяки лише прояву феномена довіри. Як відомо, саме довіра є фундаментальною основою, а також надбудовою всіх соціальних відносин. В. Сафонов у якості ключових функцій довіри виокремлює психологічне розвантаження, зворотній зв'язок в процесі самопізнання, психологічне зближення і поглиблення взаємовідносин.

Комунікативні процеси взаємодії людей неможливі без довіри, бо саме довірче спілкування є основою всіх можливих шляхів зближення людини з людиною. Довіра посідає значне місце саме у формуванні міжособистісних відносин. Довіра до себе є здатністю самостійно визначати цілі. Людина прагне гармонії зі світом і самою собою. Вона не може жити без довіри – без неї вона втрачає зв'язок зі світом, що загрожує дуже негативними наслідками. Західні психологи давно з'ясували, що довіра є стрижневим елементом соціального і психологічного благополуччя індивіда і суспільства. Довіра є важливим соціально-психологічним явищем, а функції, які вона виконує, стосуються не тільки процесу взаємодії людей одне з одним, але і людства в цілому та окремих його частин.

Гармонія зі світом і самим собою можлива лише за умови рівноваги рівня довіри до себе і світу. Така ситуація існує лише при вже відомих, засвоєних людиною видах діяльності і поведінки. Вона не сприяє ні розвитку особистості, ні пізнанню й перетворенню світу. Співвідношення рівня довіри до світу і рівня довіри до себе має перебувати у стані рухомої рівноваги. Ситуація нерівноваги виникає тому, що людина постійно потрапляє в нові для себе обставини, в яких вимоги і умови світу розходяться з її власними інтересами, прагненнями і можливостями. Саме в такій ситуації людині необхідно зробити вибір – або

довіритися умовам, вимогам, які висуває світ, або власним бажанням, потребам, інтересам, можливостям. Отримати рівновагу можна лише за умови збільшення рівня довіри до світу чи рівня довіри до себе. Прагнучи цього, людина може дотримуватися умов, котрі висуває світ, або ж керуватися власними інтересами, потребами і бажаннями, одне слово, виходити з власної суб'єктності.

Особистість не може жити без віри у правильність і здійсненність вчинків, що прогнозуються чи плануються. Якщо проєктоване майбутнє повністю відривається від власного досвіду, який допомагає оцінити можливості людини, то її цілі будуть лише ілюзією, а досягнення їх стане взагалі неможливим. Довіра як соціально-психологічне явище і як головна умова цілісної взаємодії людини зі світом є самостійним видом настановлення - ставлення, сутність якого полягає в наявності у людини в кожний момент життя відповідної міри довіри, адресованої собі і світові. Соціальні функції довіри полягають у здатності допомогти людині зробити висновок стосовно ситуаційної значимості об'єкта довіри та оцінити цей об'єкт як безпечний для себе.

Співвідношення рівня довіри до себе і рівня довіри до світу – основа вже засвоєних форм поведінки і діяльності. Відповідно, збільшення довіри до світу є основою адаптивних форм поведінки. У таких людей процес адаптації відбуватиметься швидше й ефективніше, ніж у тих, у кого збільшиться рівень довіри до себе. Саме останнім буде складніше пережити процес адаптації – він може затягнутися й відбуватися з ускладненнями. В ході комунікації людина починає звикати до кола осіб, з якими спілкується; в результаті цього звикання розпочинає працювати адаптаційна функція довіри, яка, у свою чергу, допомагає людині пристосуватися до оточення.

Довіра до себе є рефлексивним суб'єктивним утворенням, що проявляється у самопідтримці, самоповазі, самоприйнятті, самокерівництві, вдосконаленні власних слабких особистісних рис. Вона дозволяє поглянути на себе з іншого боку та повірити у власні сили, в самого себе, а це є головним, бо тільки тоді, коли людина довіряє собі, вона може добитися позитивного результату; вона дає людині можливість пізнавати і змінювати світ, виступає умовою розвитку, зміни та перевтілення людини, саме вона дозволяє людині ризикувати і випробовувати себе та свої можливості. Довіра є соціально-психологічним явищем, котре може бути представлене як одна з умов соціалізації особистості. Довірче спілкування відіграє важливу роль у відносинах між людьми практично у всіх соціальних ситуаціях і соціальних інститутах. Воно має вагоме значення у формуванні взаємовідносин між батьками і дітьми, у шлюбно-сімейних відносинах, у взаєморозумінні педагогів і учнів (студентів), лікарів і хворих, керівників і підлеглих.

Довіра є фундаментальною умовою взаємодії людини зі світом, і в цій взаємодії полягає її найголовніша функція. Двояка спрямованість психіки

людини вимагає наявність довіри до світу (умова взаємодії з ним) і довіри до себе (умова активності особистості). У випадку, коли довіра до світу і довіра до себе не взаємопов'язані, відбувається розпад системи «людина – світ». Коли немає моделювання цілісності буття людини, починає виникати образ недовіри до світу, до оточення. Люди з базисною довірою до світу, попри те, що в дорослому віці зустрічаються з проявами підступності та обману, все ж зберігають позитивне світосприйняття і здатні насолоджуватися життям. В умовах довіри виникає відкритий обмін поглядами і думками, розвивається впевненість у собі, зростає рівень соціальної взаємодопомоги (матеріальної, психологічної, духовної).

Олександр Поліщук

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

ЦІННОСТІ У ЖИТТІ ІНДИВІДІВ ТА В ДІЯЛЬНОСТІ МЕНЕДЖЕРА

В сучасних умовах розвитку суспільства провідна роль відводиться менеджерам суспільно-політичної сфери. Адже саме вони вибирають вектор розвитку, спрямовують суспільство на ті чи інші цінності, саме вони творять загальну систему цінностей, яка виступає у вигляді ціннісних орієнтацій. Зрозуміло, що діяльність менеджерів була б набагато простішою, якби суспільство розвивалося лінійно. Така ситуація можлива в тоталітарних та авторитарних державах, однак в демократичних цього бути не може, оскільки демократія створює умови нелінійного розвитку як держави, так і суспільства. Доцільно відзначити, що в Україні ця ситуація ускладнюється ще й різними трансформаційно-модернізаційними змінами, які мають непослідовний і в більшості випадків незакінчений, інколи навіть кризовий характер. Тому в такому суспільстві особливу увагу потрібно звертати на систему цінностей та ціннісні орієнтації.

Відомо, що суспільство – це складна система соціальних елементів, що постійно перебувають у стані активної взаємодії. Такими соціальними елементами є етноси, нації, громадянське суспільство, різні культурні та виробничі утворення, які представлені в соціальній структурі суспільства у вигляді колективів, що діють відповідно до політичного курсу тієї чи іншої держави. Треба сказати, що здебільшого політика носить колегіальний характер і представлена сукупністю дій індивідів, які займаються політичною діяльністю. Така діяльність базується на цінностях.

Відомо, що людина у ХХІ ст. за своєю природою стала матеріальною істотою, і на жаль, сьогодні можна констатувати той факт, що у суспільстві переважають в основному цінності матеріального характеру. Отже, індивіди